

JIŘÍ HELLER

Jiří Heller (17. 4. 1943–27. 3. 2021) je jednou z nejvýznamnějších postav české a slovenské adiktologie. Byl bezesporu nejvýznamnější postavou v oblasti léčby žen závislých na návykových látkách, ale podstatnou měrou přispěl i v řadě dalších oblastí – v oblasti resocializace závislých, krizové intervence, v oblasti psychoterapeutického vzdělávání a dalších.

Jiří Heller se narodil v Náchodě, kde vystudoval gymnázium, poté – jako nadějný atlet a lyžař – vystudoval na Fakultě tělesné výchovy a sportu, kterou ukončil v roce 1965, obor tělesná výchova – biologie. Po promoci nastoupil do Výzkumného ústavu penologického, kde pracoval na koncepci postpenitenciární péče.

Po okupaci Československa vojsky Varšavské smlouvy odmítl podepsat souhlas se vstupem vojsk, což mu, společně se zahrnutím spirituální péče do postpenitenciární péče, přineslo výpověď a zákaz práce v oboru.

Tehdy již byl v psychoterapeutickém výcviku a Jaroslav Skála ho 1. 6. 1970 přijal na místo sanitáře na protialkoholní záchytné stanici – tam nebyly kádrové materiály vyžadovány. Jaroslav Skála brzy rozpoznal Jiřího terapeutické, komunikační i koncepční schopnosti a jeho mimořádnou pracovitost a zodpovědnost a pověřil ho – ještě jako sanitáře – vybudováním první specializované léčebny pro léčbu závislých žen v Lojovicích. Od 11. 10. 1971 Jiří léčebnu vedl, nějaký čas dokonce jako terapeut, sanitář a provozář v jedné osobě. V Lojovicích vybudoval pod supervizí Jaroslava Skály komplexní léčebný program pro ženy závislé na návykových látkách, včetně rodinné terapie a unikátního doléčovacího programu, který funguje nepřetržitě dosud (50 let) s velmi dobrou pověstí a kterým již prošlo více než 6 000 závislých žen. Pokud vím, všechny pacientky, které se s ním setkaly byt jen na krátký čas, na něj vzpomínají s úctou a láskou. Jiří Heller oddělení vedl od r. 1971 do r. 2003 a poté se až do své smrti významně podílel na terapeutické i koncepční práci. Měl zásadní podíl na tom, že se přesun program z Lojovic do Prahy v roce 2002 obešel bez přerušení provozu, i na tom, že nejvýznamnější prvek doléčovacího programu ženského lůžkového oddělení – hromadné opakovací kúry v Albeři – se realizoval každý rok od roku 1974, přes veškeré systémové změny.

Jiří Heller pracoval v Apolináři a Lojovicích od 1. 6. 1970 kromě dvouleté přestávky v letech 1985–1987, kdy se podílel na budování zařízení pro drogu ohroženou mládež na Klíčově, nepřetržitě do své smrti, tedy téměř 51 let. Nevím o nikom, kdo by se po takto dlouhou dobu věnoval terapeutické práci se závislými, natož na lůžkovém oddělení.

Na počátku své terapeutické práce absolvoval dlouhodobý sebezkušnostní výcvik ve skupinové psychoterapii a rodinné terapii, dále pak četné kurzy v různých psychoterapeutických přístupech, je rovněž absolventem výcviku v supervizi. Pracoval pod supervizí Jaroslava Skály, Stanislava Kratochvíla, Jana Kožnara a Jany Štúrové. Zdravotnické vzdělání si doplnil studiem střední zdravotnické školy, protože studium medicíny bylo tehdy pro něj nedostupné, nicméně velmi pilně studoval odbornou literaturu a často překvapoval své kolegy lékaře a psychology rozsahem svých znalostí.

V roce 1988 založil Jiří Heller společně s tehdy rok a více abstinujícími pacientkami Pavučinu – svépomocné sdružení pro ženy závislé na návykových látkách, která svými aktivitami podporuje své členky v abstinenci i v obtížných životních situacích a jejíž členky pomáhají jako laické terapeutky pacientkám prodávajícím aktuálně ústavní odvykací léčbu.

V roce 1990 založil ve spolupráci s Janou Petrákovou v Kladně terapeutickou komunitu pro ty pacienty, pro něž byla střednědobá ústavní léčba nedostačující, a postupně tam vybudoval komplexní léčebný a resocializační systém pro závislé s terapeutickou komunitou, chráněným bydlením, azylovým domem a ambulancí.

Po přestěhování ženského lůžkového oddělení pro léčbu závislých žen v roce 2002 z Lojovic do Apolináře obnovil socioterapeutický klub KLUS, který byl založen Jaroslavem Skálou v únoru 1948 a jehož činnost v 90. letech postupně uvadala, až vymizela úplně. Posledních 15 let je KLUS opět jedním z oblíbených socioterapeutických programů a je otevřený všem abstinujícím závislým.

Jiří Heller se dlouhodobě angažoval v psychoterapeutickém vzdělávání. Od 70. let 20. století řídil pod vedením Jaromíra Rubeše psychoterapeutické výcviky, jeho žáky jsou např. Ján Praško, Helena Šiklová a řada dalších významných osobností z oblasti psychiatrie, psychoterapie a sociologie. Po r. 1989 vybudoval společně s Magdalenou Frouzovou Skálův institut – institut pro vzdělávání v psychoterapii, který byl původně určen především pro vzdělávání terapeutů v adiktologických programech a kde vedl v letech 1990–2014 společně s Magdalenou Frouzovou nejméně deset pětiletých komunit adeptů psychoterapie. Pracoval ale i v dalších komunitách, včetně slovenských. Ještě před deseti lety bychom těžko našli v Čechách i na Slovensku adiktologické zařízení, kde by nepracoval jeho žák.

Jiří Heller je autorem více než 40 odborných sdělení, více než 40 odborných článků, podílel se na devíti výzkumných studiích v oboru léčby závislostí. Je spoluautorem monografie *Závislost známá neznámá* (Grada, 1996), monografie *Psychofarmakologie dětského a dorostového věku* (Grada, 1998) a monografie *Pavučina závislosti* (Togga, 2011).

Až do své smrti supervidoval několik adiktologických zařízení, ve spolupráci s diakonií též několik zařízení sociálních služeb Diakonie.

A až do své smrti se věnoval psychoterapeutické ambulanci, kde se zabýval vztahovým a adiktologickým poradenstvím. Pomohl tak i mnoha významným osobnostem z lékařských i uměleckých kruhů.

Z dalších aktivit bych připomněla namátkou dlouholetou spolupráci s Miroslavem Plzákem na Lince důvěry, podíl na koncepci péče o uprchlíky ze zemí bývalé Jugoslávie, „suché námořní plavby“ pro abstinující a jejich blízké.

Jiří Heller byl svým pacientům vzorem bohatstvím svých zájmů i tím, že do čehokoliv se pustil, dělal to pozitivě a s nasazením. Z jeho radostí můžeme jmenovat lyžování, námořní jachting, golf, byl nadšeným veteránistou, hodně věděl o letadlech a letectví, stejně jako o vojenské historii.

Jiří Heller s manželkou Pavlou vychovali tři děti, syn Jan je anesteziologem, dcera Jitka se věnuje péči o seniory.

Odchodem Jiřího Hellera ztrácí česká adiktologie a psychoterapie vynikajícího terapeuta a jeho kolegové a pacienti vzácného, moudrého, laskavého, pracovitého a obětavého člověka, který uměl žít život s radostí a přitom mu nechyběla pokora k životu a světu.

V srdci nás, kteří jsme měli to štěstí se s ním setkat a být, navždy zůstane. Je na nás, abychom pokračovali v tom, co vybudoval, s využitím toho, co jsme se od něj naučili.

Olga Pecinovská

jménem týmu pracovníků a kolegů
Kliniky adiktologie 1. LF UK a VFN